

BIRU UNJÄRGA

OFFICIAL SELECTION

tiff
TORONTO INTERNATIONAL
FILM FESTIVAL 2024

**NÖRDISCHE
FILMTAGE
LÜBECK**

**EUROPEAN
FILM AWARDS
EUROPEAN FEATURE FILM
SELECTION 2024**

en film av Egil Pedersen

SE TRAILER

Biru Unjárga

Elvira i alldeles för lilla Unjárga vill vara mer än samisk. Vidderna till trots känns tillvaron trång, och det blir inte enklare när hennes mammas flickvän flyttar in och bygdens stora influencer försöker tjäna woke-poäng på Elviras familjesituation. Och så var det det här med Elviras pappa, den internationellt erkände danske skådespelaren som är hennes biljett till Köpenhamn och världen. Tills det plötsligt dyker upp en kåkfarare i ett tält på ängen 104 meter från huset.

Biru Unjárga hade världspremiär på filmfestivalen i Toronto och shortlistades som en av Europas främsta långfilmer till European Film Award 2024.

Biru Unjárga är en överraskande, pigg och rolig coming-of-age-film om identitet, woke-kultur, förväntningar och rätten att söka sig både bort och hem – oavsett vem man är.

Rek för åk 7 t.o.m. gymnasiet

INTRODUKTION

Biru Unjárga väcker frågor och tankar kring uppväxt, identitet och sexualitet. Men också kring normer, respekt och rättvisa; hur vi alla bidrar till att forma inte bara oss själva och varandra utan även det samhälle vi lever i.

Filmens handledning tar utgångspunkt i filmens geografiska hemvist i Sápmi och behandlar därefter ämnena identitet och språk, och mötespunkterna mellan det personliga och det politiska.

Handledningen berör även nordiska språk och rekommenderar fortsatta studier på området, här finns mycket att hämta!

HANDLINGSREFERAT

Elvira bor med sin mamma Beate och hennes nyinflyttade flickvän Rita men drömmer om ett liv långt borta. Om äventyr och om sin pappa, som är dansk och kan vara Nikolaj Coster-Waldau.

Elvira identifierar sig som dansk och därmed anorlunda än alla andra i Unjárga, som hon menar är långsamma och tråkiga.

Men så dyker kåkfararen Terje upp. Elviras mamma blir arg för att han söker upp dottern men vill inte berätta för henne vem han är. När Terje ändå berättar det raseras Elviras identitet. Hon är alltså inte halvt dansk utan helt samisk. Och det samiska kan vara allt annat än långsamt och tråkigt.

I Elviras klass går den populära influencern Margrethe som har utnämnt sig till talesperson för mångfald och HBTO-frågor. Hon bjuder in Elvira, men inte Elviras bästis Áslat, på fest och missar inga tillfällen att prata om och visa upp Elvira på sina sociala medier. De vuxna i skolan är imponerade och stolta över Margrethes engagemang men Elvira inser att hon blir utnyttjad.

Pappan, som vill väl men varken är mogen eller medveten, förvärrar Elviras situation genom råd och upptåg som kulminerar i att Elvira själv mognar och inser att hon måste göra sina egna livsval och följa sin egen inre röst. I det finner hon tryggt och oväntat stöd från mammans flickvän Rita som uppmuntrar henne att se livets möjligheter.

SAMISKT FÖRVALTNINGSOMRÅDE, SÁPMI OCH FINNMARK

Filmens huvudperson Elvira bor i Unjárga, som är det gamla och återinförda namnet på kommunen som på norska heter Nesseby.

- Hitta Unjárga (Unjárgga gieldda / Nesseby kommun) på kartan!

Att Unjárga sedan 1989 har två namn, ett samisk och ett norskt, är därför att området är tvåspråkigt och ingår i förvaltningsområdet för samiska språk, där Sameloven säger att samiska och norska är likställda språk.

- Även i Sverige finns det ett "Förvaltningsområde för samiska". Vilka kommuner i Sverige omfattas och vad innebär det praktiskt för kommunernas invånare?

- Sápmi är det område som omfattar samernas historiska bosättningsområden, som sträcker sig över hela Nordkalotten och en stor del av Skandinaviska halvön. Markera ut Sápmi på kartan!

- Samerna är ett av världens urfolk och det enda erkända urfolket i Europa. Vad definierar ett urfolk?

- Hur många samer bor det i Sápmi? I Sverige? Kan man veta? Vad är utmaningen med att fastställa antalet?

Koppling till läroplanen, Lgr22

Filmen passar för elever från åk 7. Exempel på kopplingar till Lgr22:

GEOGRAFI, åk 7-9

Geografiska förhållanden, mönster och processer

- Orsaker till och konsekvenser av demografiska mönster och förändringar: befolkningsfördelning, befolkningsutveckling, migrationsmönster och urbanisering.

SVENSKA, åk 7-9

Tala, lyssna och samtala

- Olika former av samtal. Att delta aktivt, uttrycka känslor, tankar och kunskaper, lyssna, ställa frågor och föra resonemang, samt formulera och bemöta argument.
- Att leda ett samtal och sammanfatta huvuddragen i vad som sagts.

Språkbruk

- Ord och begrepp för att på ett varierat sätt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Skillnader i språkanvändning beroende på syfte, mottagare och sammanhang. Språkets betydelse för att utöva inflytande.
- Språkbruk, yttrandefrihet och integritet i digitala och andra medier och i olika sammanhang.
- Språkbruk i Sverige och Norden. Några svenska dialekter och sociolekter. Framträdande skillnader och likheter mellan de nordiska språken. De nationella minoritetsspråken i Sverige och deras ställning i samhället.
- Språkbruk och språkförändring genom tiderna, till exempel vilka språk som påverkat svenskan historiskt och i nutid.

SAMHÄLLSKUNSKAP, åk 7-9

Individer och gemenskaper

- Människors identiteter, ekonomiska resurser och möjligheter i samhället och hur dessa kan påverkas av bland annat socioekonomisk bakgrund, kön, ålder och etnicitet. Begreppen makt, rättvisa, jämlikhet och jämställdhet.

Rättigheter och rättsskipning

- De nationella minoriteternas situation i Sverige samt den svenska minoritetspolitiken och dess framväxt. Samernas ställning som urfolk.
- Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen. Dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter, till exempel gränsen mellan yttrandefrihet och kränkningar i sociala medier.

Information och kommunikation

- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön och etnicitet, och hur detta kan påverka normbildning och värderingar.

Granskning av samhällsfrågor

- Lokala, nationella och globala samhällsfrågor och olika perspektiv på dessa.
- Kritisk granskning av information, ståndpunkter och argument som rör samhällsfrågor i såväl digitala medier som i andra typer av källor.

”Man kan ju inte välja vem man är” – eller?

- Som same får man rösta i Sametinget. Vad är Sametinget? Vilken kriterier finns för att få skrivas in röstlängden?

Journalisten som ska göra ett reportage om influencern Margrethe kommer från iFinnmark, som är en lokal nyhetsredaktion i fylket Finnmark.

- Vad är ett fylke? Vad motsvarar benämningen i Sverige? Hur många fylken är Norge indelat i?

”Finnmarken” användes ibland som benämning på svenska Lappland och har historiskt syftat på ett större geografiskt område som också omfattade Norge norr om Lofoten och finländska Lappland.

- Finnmark, synonymt med finnskog, benämner också vissa skogsområden i mellersta Sverige. Var och varför? Ta reda på den historiska bakgrunden!

Kiruna är EU:s kulturhuvudstad 2029 och den levande samiska kulturen är en bidragande orsak. I Kiruna (”Giron” på samiska) finns också svenska Sametingets kansli, Samiska teatern, SR Sámi Radio och SVT Sápmi.

IDENTITET

”Alla samer måste ha gákti.”

Biru Unjárga är en film om identitet. Om att hitta vem man är och rätten att leva som den man är. Oavsett vem man är.

Elvira's mamma Beate är same men Elvira understryker i filmens början att hon inte identifierar sig som same utan som dansk, eftersom hennes pappa kommer därifrån. Men också för att hon inte känner sig som de andra i Unjárga, eller vill bli som dem.

- Identitet är känslan av att vara en egen person med egna egenskaper, tankar, åsikter och en egen personlighet. Men hur skapas känslan av identitet?

Influencern Margrethe pratar om ”arktiskt tankegods” och på frågan om vad det är svarar hon ”så som vi tänker i Norden”. Elvira själv tillskriver andra runtomkring sig en ”samisk identitet” som hon likt Unjárga beskriver som ”slow and boring”. Elvira vill inte kategoriseras som same men kategoriserar själv andra samer och tillskriver dem enhetliga egenskaper.

- Vad gör vi när vi kategoriserar människor? På vilket sätt hör kategorisering samman med förenkling och fördomar? Vad är en stereotyp?

- Vilka andra indelningar av människor i (tänkta) kategorier uppenbaras i filmen?

- Ofta skildras personer från minoritetsgrupper från ett omvänt perspektiv, som fokuserar kampen och rätten till sin kultur och sitt språk. Är det kontroversiellt att en samisk tonåring uttrycker en längtan efter något annat, när minoriteter har kämpat så hårt (och ännu kämpar) för sina rättigheter? Eller är det tvärtom en viktig påminnelse om kategorisering och alla människors unicitet? Diskutera och resonera!

I filmen är kompiserna Åslat skeptisk till Elvira danska identitet och säger att Elvira ser ut som en same. Hur andra uppfattar och bemöter oss påverkar oss. Identitet blir därför både ett uttryck för självbild, men också ett uttryck för hur vi speglas i andra människor.

- Elvira säger att klädmärket Danish Darling egentligen är hennes märke, eftersom det är "legit" att hon som förmodat halvdansk bär det. Känner eleverna igen sådana resonemang i verkligheten? Kring vad? Varför?

- Vad menas med kulturell appropriering och när uppstår i så fall det?

- Får man identifiera sig som vem man vill, eller har rättigheten begränsningar? Hur / varför i så fall?

- Elvira fick en bok av Rita i födelsedagspresent; *Jag, En* av David Levithan. En bra men inte helt realistisk bok, tyckte Elvira, om en person som varje dag vaknar upp och lever i en ny kropp. "Man kan ju inte ändra vem man är" sa Elvira. Vad säger eleverna om det?

SPRÅK

"Mamma, det är cringe att du säger cringe."

I filmen pratas framförallt nordsamiska och norska. Och lite danska. Och insprängt i framförallt den yngre generationens språk finns också en hel del engelska. Regissören har tydligt använt språk som ett sätt att spegla och förstärka filmens tematik.

Språk är i allra högst grad förenat med just identitet. Vad vi säger, men också hur vi säger det, bidrar till vår identitet och skapar uttryck för samhörighet och gemenskap (och exkludering).

- Hur upplever eleverna språket i *Biru Unjárga*? Uppfattar de att det talas flera olika språk och hur känner de inför alla engelska ord och uttryck? (*Cool eller cringe?*)

- Varför är ungdomar mer benägna att ta till engelska? Gör eleverna det också? I så fall när och varför?

- Några av de engelska ord som förekommer är *cringe*, *swag* och *crazy*. Arbeta i grupp och ta fram tre svenska synonymer för varje ord. Diskutera hur synonymerna skiljer sig åt, vad de har för olika nyanser och värdeladdningar!

- Hur utvecklar man sitt ordförråd och varför är det viktigt?

- Påverkar vårt språk vår förmåga att tänka? Kan vårt tänkande begränsas av att vi saknar ord?

De skandinaviska språken (danska, norska och svenska) är lika varandra och skulle kunna uppfattas som dialekter av samma språk. I allmänhet är det ganska lätt för en svensk att förstå norska, även om dialektala skillnader kan påverka hur tillgängligt språket upplevs. Den större delen av ordförrådet är så likartad i de skandinaviska språken att uppemot 75 % av orden i en dansk eller norsk text är omedelbart begripliga när man väl har insett de systematiska skillnaderna, uppger Skolverket.

- Vad menas med "systematiska skillnader"? Kan eleverna ge några exempel på systematiska skillnader mellan svenska och norska?

De samiska språken tillhör den finskugriska språkfamiljen och bedöms ha sitt ursprung från ett gemensamt samiskfinskt urspråk som talades för

4 000 år sedan. Samiskan som då antas ha varit ett ganska enhetligt språk har sedan utvecklats till olika språk. I Sverige talas bland annat nord-samiska, lulesamiska, pitesamiska, umesamiska och sydsamiska.

- Välj tio svenska ord som knyter an till filmen och ta reda på hur de översätts till engelska, norska, danska och nordsamiska! Går det att ana vilka språk som liknar varandra mest?

Språk är fulla av fasta uttryck där betydelsen ligger bortom raderna. Uttrycken är ofta nationella, ibland till och med lokala, men en del återfinns i olika länder. Att "ana ugglor i mossen" kan man till exempel göra både i Sverige och Danmark, medan man i England nog snarare skapar oro än påtalar oråd om man menar sig "suspect owls in the moss".

- Terje säger att man inte *snitchar* på varandra och att "viddens lag" innebär att var och en måste klara sig på egen hand om det går dåligt. Finns det något jämförbart uttryck som eleverna är bekanta med?

IDENTITET, SPRÅK – OCH POLITIK

Rektorn: *Elvira, när jag studerade i Uppsala lärde vi oss "Att tänka fritt är stort, men att tänka rätt är större."*

Elvira: *Vad betyder det?*

Rektorn: *Världen dömer dig utifrån dina åsikter.*

Elvira: *Margrethe utnyttjar andra.*

Rektorn: *Ja, du kan tänka fritt. ... Men du borde hellre erkänna dem som tänker rätt.*

Ens identitet och identitetsuttryck är ofrånkomligt både personliga, kollektiva och politiska på samma gång. Hur vi förstår oss själva i relation till omvärlden både påverkas av och påverkar i sin tur samhället omkring oss.

- Hur ser ett idealiskt samhälle ut? Vem bidrar med vad och varför? Vad krävs för att skapa och upprätthålla en samhällelig gemenskap? (Stora frågor! Lämpliga som skrivuppgift eller gruppdiskussion!)
- Vad menar man med begreppet "sammällskontrakt"?
- Vad är skillnaden mellan normer och lagar? Ge exempel från filmen!

Biru Unjárga använder humor för att synliggöra och skapa reflektion kring normer och fenomen. Det räcker ofta med relativt små avvikelser för att normer ska framstå tydligt och beteenden ska uppfattas som lustiga eller olämpliga (eller både och). Som när journalisten frågar Elvira om det är hennes mamma som kommit ut ur garderoben, det är å ena sidan ganska harmlöst å andra sidan fullständigt opassande och olämpligt.

- Elvira säger till sin mamma Beate att "Ingen bryr sig om att ni är lesbiska. Det skulle vara annorlunda om du till exempel vore ... Trans." Vad menar hon med det? Hur har det med normer att göra?
- Vad menas med "heteronormen"?
- Vad är normkritik? Hur har man ett normkritiskt förhållningssätt? Varför bör man ha det?
- Vad är det för "vibe shift" som världen, enligt Margrethe, har gått igenom? Hur skulle du förklara begreppet? Upplever du att världen har genomgått något genomgripande attitydsskifte under din levnadstid?
- Även när Terje försöker göra rätt tenderar det att bli fel ([KLIPP 1](#)). Han kommenterar själv att män var på ett annat sätt när han var och ung och att man inte kan döma honom efter dagens standard. Vad menar han? Tycker eleverna att det stämmer? Behöver vi ha i åtanke att normer förändras över tid och att alla inte har hängt med på förändringarna? När ska vi vara förstående / när inte?
- Terje är inte "woke" – vilket däremot läraren menar sig vara (och därmed knappast är...). Titta på [KLIPP 2](#). Vad är det att vara woke? Är det bra eller dåligt? Varför? Woke används idag ofta som skällsord, hur kommer det sig?

Margrethe är "influencer". Ordet beskriver en person som har möjlighet till inflytande genom att ha många följare i sociala medier. Utan följare existerar alltså inte "influencern", vilket i filmen synliggörs när vännerna överger Margrethes fest och hennes sponsor drar sig ur samarbetet.

- För unga idag är fenomenet med influencers självklart, men egentligen är det besynnerligt. Att folk självmant söker sig till och följer reklamplakat, som egentligen saknar andra motiv än att sälja produkter (genom sig själva) är i sig knappast något självklart? Varför lägger

följarna sin tid och energi på det? Kan det relateras till normer?

- "Du är som en råtta som äter andra. Allt du gör är falskt!" säger Elvira till Margrethe, som själv säger att hon bara vill sprida kärlek i en värld full av hat. Hur vet man om en influencers engagemang är äkta?
- I filmen jämför rektorn att Elvira sprängde Margrethes telefon med att "spränga en bondes lada". Vad menar han med det?
- Titta på [KLIPP 3](#) och diskutera vad rektorn menar – och vad han eventuellt missar? Citatet är på riktigt inristat i guld på aulan till Uppsala universitet och skrevs av filosofen Thomas Thorild. Nog måste det ha en mer rimlig innebörd än vad rektorn proklamerar, eller? Diskutera vad det betyder att vara ödmjuk! Hur kan ödmjukhet relateras till kunskap?

TIPS!

Institutet för de inhemska språken: pdf från Nordiska ministerrådet "[Att förstå varandra i Norden](#)"

Produktionsuppgifter

Originaltitel: Biru Unjárga – Fucking Nesseby
Regi: Egil Pedersen
Land: Norge / Sverige / Finland 2024
Speltid: 78 min
Tal: nordsamiska, norska
Tillgängliga format: DCP, VOD

Svensk premiär 7 februari 2025.

Bokning

Skolbio på biograf: Smorgasbord Picture House
log@smorgasbordpicturehouse.se

Institutionella visningar: Smorgasbord Picture House
log@smorgasbordpicturehouse.se

Övrigt: Smorgasbord Picture House
hello@smorgasbordpicturehouse.se